

8.12.2022

**Sosiaali- ja terveystieteiden ministeriön lausuntopyyntö 18.11.22. (STM022:00/2020)
erikoislääkäri- ja erikoishammaslääkärikoulutuksen valtakunnallisesta toimenpideohjelmasta
vuosille 2023 – 27.**

Lausunto koskee STM:n alaisen Erikoislääkäri- ja erikoishammaslääkärikoulutuksen sekä yleislääketieteen erityskoulutuksen koordinaatiojooston valmistelemaa valtakunnallisen toimenpideohjelman päivitystä vuosille 2023 - 2027. Aihe on hyvin ajankohtainen ja koskettaa mm. julkista ja yksityistä terveystieteiden palvelujärjestelmää, hyvinvointialueiden toimintaa, koulutusjärjestelmää ja työmarkkinoita.

Yleistä

Erikoislääkärien määrä on kasvanut vuosina 2010 - 2020 noin 12 % eli 1,2 % vuodessa. Erikoishammaslääkärien määrä on kasvanut 13 %. Erikoisalojen välille on syntynyt huomattavia eroja: osalla aloista lääkärimäärä on kasvanut 20 – 40 % ja osalla lääkärimäärä on vähentynyt, minkä vuoksi koulutusmäärien ohjaus on välttämätöntä. Noin 52 % erikoislääkäreistä ja 61 % erikoishammaslääkäreistä saavuttaa eläkeiän (65-v) vuoteen 2035 mennessä. Psykiatrian aloilta eläköityy lähes 70 % nykyisistä erikoislääkäreistä ja useilta laboratorioaloilta, sisätautialoilta ja työterveyshuollosta yli 60 %.

Erikoisalojen edustajien näkemyksen mukaan erikoislääkäritarve v. 2035 on noin 16 200 erikoislääkäriä (128 % suhteessa nykymäärään) eli kasvua tarvittaisiin lähes 2 %/vuosi. Asiantuntijatyöryhmän arvio koulutustarpeesta v. 2027-35 on noin 790 erikoislääkäriä ja noin 50 erikoishammaslääkäriä vuosittain. Nykyinen lääkäreiden ja hammaslääkäreiden peruskoulutus (sisäänotto n. 800 ja 185), lisättynä ulkomailla opiskelevilla riittäisivät tähän tavoitteeseen. Suomessa arvioidaan olevan sekä alueellista (pääkaupunkiseutu ja muu Suomi) että yliopisto- ja keskussairaaloitten välistä epätasapainoa.

Toimenpideohjelman mukaan yliopistojen ja palvelujärjestelmän tulee sitoutua koulutusmäärien säätelyyn. Monien alojen erikoislääkäri- ja erikoishammaslääkärimäärä vähenee jo nyt ja potilaiden hoito on vaarantumassa. Haku- ja valintamenettely on tärkein ohjaustyökalu, mutta myös erikoisalojen näkyvyyteen perusopinnoissa, uraohjaukseen ja alan vetovoimaan työmarkkinoilla pitää panostaa.

Erikoislääkärikoulutus: Säätelyn pääkohdat ja rahoitus

Säätely

Terveystieteidenhuoltolain (1326/2010) 59, 59 a ja 60 §:ssä säädetään valtion varoin maksettavista korvauksista yliopistolliselle sairaalalle, yliopistolle sekä muulle terveystieteidenhuollon toimintayksikölle lääkärien ja hammaslääkärien perus- ja erikoistumiskoulutuksesta aiheutuviin kustannuksiin. Terveystieteidenhuoltolain 63 §:ssä säädetään koulutuskorvauksen maksamisesta. Suoritettavan korvauksen suuruudesta ja

maksamisen muista perusteista säädetään sosiaali- ja terveysministeriön vuosittain annettavalla asetuksella.

Valtion korvaus erikoislääkäri- ja erikoishammaslääkärikoulutusta järjestävälle yliopistolle sekä hyvinvointialueelle, jossa on yliopistollinen sairaala, perustuu koulutuksen suorittaneiden lääkärien ja hammaslääkärien lukumäärään ja sekä koulutuksesta määrättyyn korvaukseen (tulee voimaan 1.1.23).

Eduskunnan käsittelyssä olevassa terveydenhuoltolain säädösmuutoksessa (HE 305/2022) todetaan, että jos yliopisto käyttää lääkärin tai hammaslääkärin erikoistumiskoulutukseen muuta terveydenhuollon toimintayksikköä kuin yliopistollista sairaalaa, hyvinvointialueelle, valtion mielisairaalalle tai muulle säännöksissä mainitulle palvelujen tuottajalle suoritettu korvaus perustuu toteutuneisiin koulutuskuukausiin.

Työterveyshuollon erikoislääkärikoulutuksen rahoitus on järjestetty osin muusta erikoislääkäri- ja erikoishammaslääkärikoulutuksesta poikkeavasti. Erikoistuvasta lääkäristä maksetaan ns. kuukausikorvausta silloin, kun koulutus tapahtuu julkisen palvelujen tuottajan palveluksessa. Tämän lisäksi vuodesta 2005 alkaen STM on antanut vuodeksi kerrallaan asetuksen Työterveyslaitokselle erikoislääkärikoulutuksen kustannuksiin valtion varoista suoritettavasta määrärahasta. Työterveyslaitos puolestaan on maksanut korvausta muun muassa koulutukseen osallistuville yksityisille palvelujen tuottajille. Vuonna 2021 korvaus oli n. 2,9 M€.

Työterveyshuollon erikoislääkärimäärä on kasvanut viime vuosikymmeninä voimakkaasti ja v. 2010-20 edelleen noin 20 %, mikä on ollut erikoislääkäripulan korjaamiseen tähtäävän rahoituslain tavoitteen mukaista. Vuosittain on valmistunut noin 50 uutta työterveyshuollon erikoislääkäriä.

Rahoitus

STM:n pääluokkaan, momentille 33:60:33 on varattu 108 000 000 euroa käytettäväksi muun muassa terveydenhuoltolain 59, 59a ja 60§:n mukaisen valtion korvauksen maksamiseen lääkäri- ja hammaslääkärikoulutukseen. Määrärahasta on tarkoitus käyttää 61 600 000 euroa lääkäri- ja hammaslääkärikoulutuksen korvauksiin hyvinvointialueille, joissa on yliopistollinen sairaala, 29 900 000 euroa muille terveydenhuollon toimintayksiköille sekä 4 500 000 euroa erikoislääkäri- ja erikoishammaslääkärikoulutusta sekä sosiaalihuollon ammattihenkilöiden yliopistotasosta erikoistumiskoulutusta antaville yliopistoille.

Toimintaohjelmassa todetaan, että koulutuskorvausten tasoa tulee vähitellen nostaa vastaamaan koulutuksen todellisia kustannuksia. Ohjelman mukaan koulutuksen kustannuksia on haasteellista arvioida, mutta varovastikin arvioiden koulutuskorvaus on alle 40 % koulutuksen todellisista kustannuksista yliopistosairaaloissa, muissa terveydenhuollon toimipisteissä todennäköisesti tätäkin vähemmän. Lisäksi ohjelma toteaa, että koulutuskorvaukset tulisi korvamerkitä erikoislääkäri- ja erikoishammaslääkärikoulutukselle, sillä tulevilla hyvinvointialueilla on erittäin suuret säästöpainheet. Toimenpideohjelman tavoitteissa mainitaan lisäksi, että luodaan sähköinen seurantajärjestelmä koulutuskorvausten maksun yksinkertaistamiseen ja pilotoidaan koulutuskorvausten kohdentamista tietyille vahvistettaville aloille ja alueille määrääjäksi ja selvitetään vaikuttavuus.

Ohjelmassa todetaan myös, että korvauskäytäntöjä voitaisiin kehittää esimerkiksi niin, että raha seuraa koulutettavaa ja kaikille tuleville hyvinvointialueille kehitetään yhdenmukainen

laskentatapa valmistuneiden erikoislääkäreiden ja erikoishammaslääkäreiden koulutuskustannusten arviointiin.

Erikoislääkärikoulutuksen tavoitteena on lisäksi, että lääkärit ja hammaslääkärit saavat valmiudet terveydenhuollon johtamiseen, hallintoon, suunnitteluun, moniammatilliseen yhteistyöhön sekä oppimisen ohjaamiseen ja osaamisen arviointiin työyhteisössään. Koulutukseen kuuluu pakollinen kymmenen opintopisteen (10 op) laajuinen johtamisopintokokonaisuus. Työryhmän mielestä on tärkeää, että johtamiskoulutuksen rahoitus turvataan ja esittää siihen suoraan kohdennettua rahoitusta.

Valtiovarainministeriön kommentit

Valtiovarainministeriö toteaa, että toimintaohjelma on kattava sisältäen kehittämistavoitteet, toimijat sekä seurantamittarit. Erikoislääkäri- ja erikoishammaslääkärikoulutuksen korvauskäytäntöjen ja rahoituksen seurantajärjestelmän selkeyttäminen ja yksinkertaistaminen on tarpeen. Rahoituksen osalta todetaan korvauksen kattavan alle 40 % kustannuksista, mutta tarkempaa erittelyä ei ole sisällytetty ohjelmaan. Asiasisältö vaatiiin jatkotarkastelua erityisesti rahoituksen tarpeen ja kohdentumisen, mutta myös sääntelyn ja rahoitusmekanismien kehittämisen suhteen.

Huoli rahoituksen kohdentumisesta hyvinvointialueiden sisällä on aiheellinen, erikoislääkärikoulutuksen määrä ja laatu tulee turvata myös haasteellisessa taloudellisessa tilanteessa. Tätä tukisi yhtenäinen, valtakunnallinen kustannusten lasku- ja raportointitapa. Valtakunnallisesti yhteisesti toteutettavat koulutusmoduulit, kuten johtamisopintojen yhtenäistäminen, voisivat alentaa kustannuksia ja lisätä koulutuksen tasalaatuisuutta.

Tulevia vuosia leimaa sosiaali- ja terveydenhuollon uudistuksen vakiinnuttamisen lisäksi huoli ikääntyvän väestön terveydestä ja toimintakyvystä sekä paheneva henkilöstöpula. Lääkäreiden saatavuudessa se näkyy alueellisena eriarvoisuutena ja erikoisalakohtaisina vajeina esimerkiksi psykiatrien kohdalla. Siihen pitää pyrkiä vaikuttamaan erikoistumispaikkojen kohdentamisella, koulutuksen laadun varmistamisella sekä valtakunnallisella ohjauksella. Vahvistettavien erikoisalojen tukemisen pilotointi sekä koulutuksen vaikuttavuuden arviointi ovat myös kannatettavia toimia. Sen lisäksi erikoisalojen valikoitumiseen pitää pyrkiä vaikuttamaan jo aiemmin kehitettäessä lääketieteellisen tiedekunnan sisäänoton kriteereitä, jotta voidaan varmistaa eri aloille kohdentuva kiinnostus.

Koulutusmäärien kasvattaminen ja erikoisalakohtaiset opiskelijoiden sisäänottomäärät ovat aiheita, joita on tarkasteltava hallitusohjelmatasoisesti sekä valtion JTS- ja TAE-valmisteluissa vuosittain ja keskipitkällä aikavälillä.

Valtiosihteeri kansliapäällikkönä

Juha Majanen

Osastopäällikkö, budjettipäällikkö

Mika Niemelä

VN/12900/2019-VM-31

Seuraavat henkilöt ovat allekirjoittaneet tämän asiakirjan sähköisesti /

Följande personer har undertecknat denna handling elektroniskt /

This document has been signed electronically by the following persons: